

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

KATEDRA HISTORIE

Jakub Doležal

ČESKÁ HUDEBNÍ SCÉNA NA KARVINSKU V OBDOBÍ NORMALIZACE

Bakalářská diplomová práce

Vedoucí práce:

prof. PhDr. Jana Burešová, CSc.

Olomouc 2016

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou diplomovou práci vypracoval samostatně a uvedl v ní veškeré použité prameny a literaturu.

V Olomouci 4. dubna 2016

.....
Jakub Doležal

Poděkování:

Na tomto místě bych velice rád poděkoval prof. PhDr. Janě Burešové, CSc. za odborné vedení mé práce, vstřícný a laskavý přístup, cenné rady a zejména pak čas, který mi věnovala. Můj dík také patří pracovníkům Vědecké knihovny v Olomouci. Na závěr musím ale samozřejmě nejvíce také poděkovat všem hudebníkům, kteří byli ochotni mi sdělit své paměti a pomoci mi tak vytvořit tuto práci.

Anotace

V této bakalářské práci se budu věnovat hudební scéně v sedmdesátých a osmdesátých letech minulého století na Karvinsku, a to konkrétně ve městech Karviná a Havířov. Na úvod ale bude zcela jistě nutné si objasnit, jaké politické poměry se v tehdejší ČSSR odehrávaly. Jak moc touto situací byli hudebníci ovlivněni a za jakých podmínek vůbec mohli vystupovat. Dále popíši historický vývoj v daném období na Ostravsku-Karvinsku, stručně i vývoj v jednotlivých výše zmíněných městech. Budu se snažit popsat hudební situaci v tomto regionu a také porovnat hudební scénu či hudební underground s tím pražským a zodpovědět například jednu z otázek, zda na Karvinsku vůbec mohla vzniknout kapela typu Plastic People of the Universe.

Anotation

The topic of my bachelor thesis concerns the 70's and 80's era music industry in the Karviná region, namely the cities of Karviná and Havířov. First however, I will explain the political scene in the now former ČSSR, how much it influenced the artists and the conditions they performed in. Subsequently I will describe the relevant historical development of the Karviná region as well as of the aforementioned cities. I will characterize the Karviná music scene and draw comparison with the Prague music scene and attempt to answer the question of whether such bands as Plastic People of the Universe would have been able to emerged there.

Obsah

Úvod.....	6
1. Normalizace	8
1.1. Pražské jaro	8
1.2. Počátky normalizace	10
1.3. Období normalizace v letech 1970 – 1989	11
1.4. Projevy odporu a konec komunistické éry	12
1.5. Cenzura a kultura za dob normalizace	13
2. Situace na hudebním poli	16
3. Kulturní přehrávky	17
4. Underground	19
5. Ostravsko-Karvinsko	21
6. Hudební situace na Karvinsku	22
6.1. Havířov	22
6.1.1. Dušan Folwarczný	22
6.1.2. Jiří Bořuta	24
6.1.3. Havířovská „nová vlna“ v 80. letech	25
6.2. Karviná	27
6.2.1. Rudolf Schweser	28
6.2.2. Miroslav Kubík	30
6.2.3. Martin Petráš	31
6.3. Minifestivaly na Karvinsku	31
6.4. Ivo Saniter	33
Závěr	36
Resumé	38
Seznam pramenů a literatury	39
Přílohy	41

Úvod

Má bakalářská práce nese název Česká hudební scéna na Karvinsku v období normalizace. V mé práci se zabývám obdobím komunistické vlády na našem území. V rámci této problematiky vymezuji pole zájmu na poměry tehdejší hudební scény, která podléhala silně autoritativnímu dohledu a regulacím. Jelikož jsem muzikant, projevuji zájem o mapování vývoje moderní hudební scény. Právě v období normalizace lze shledat její prvopočátky, které formují hudební trendy a žánry i dnes. A to i přesto, že komunistický režim cenzuroval převážnou část tuzemské produkce v té době. V práci jsem se věnoval převážně jí, ale byla popsána i produkce oficiální.

Dalším důvodem pro výběr tohoto tématu byl zájem o projevy vzdoru vůči komunistickému režimu a úcta k těm, kteří se v těžkém období normalizace nebáli a různými způsoby projevovali odpor proti této ideologii.

V rámci mé empirické části jsem pracoval s historickou metodou, konkrétně s metodou orální historie. Díky této metodě bylo možné vyzpovídání pamětníků této doby. Pro tuto práci jsem nakonec hovořil se sedmi respondenty. Všichni jsou převážně karvinští a havířovští muzikanti a v těchto lokalitách rozhovory také probíhaly.

V této práci jsem ještě samozřejmě pracoval s odbornou literaturou, které ale na dané téma zatím není mnoho, a tak jsem musel hledat i v internetových zdrojích, kde mi také velmi pomohly online televizní pořady produkované Českou televizí.

Snažil jsem se také porovnat rozdíly mezi tvrdým normalizačním obdobím v letech sedmdesátých a postupným uvolňováním v letech osmdesátých. Dále byl porovnáván rozdíl mezi muzikanty v Karviné a Havířově. Zajímalo mě také, zda na Karvinsku byla šance, aby zde vznikla podobná undergroundová a protirežimní skupina, jakou zcela jistě byla pražská skupina Plastic People of the Universe. Všechny tyto otázky jsem vždy položil každému z mých sedmi zodpovídaných pamětníků, kteří aktivně hráli v různých žánrově odlišných hudebních souborech.

Cílem této práce bylo zasvětit čtenáře do hudební kultury v sedmdesátých a osmdesátých letech 20. století na Karvinsku. V této souvislosti, bylo zcela jistě nutné objasnit, jaká situace se v Československu odehrávala a jaký zde panoval režim. Pokusil jsem se objasnit pojmy, jako jsou normalizace, underground a poté jsem přešel už i na konkrétnější témata, kdy

jsem vysvětlil vývoj ostravsko-karvinského regionu v tomto období. Dále jsem popisoval podmínky a různá úskalí, s jakými muzikanti mohli či nemohli vůbec vystupovat.

1. Období normalizace

1.1. Pražské jaro

Období po srpnu 1968 je nazýváno jako období tzv. normalizace. Té předcházelo období Pražského jara (konec roku 1967 až první polovina roku 1968), které bylo vrcholem jistého uvolňování poměrů v šedesátých letech v ČSSR. Uvolnění poměrů započalo už v první polovině šedesátých let, kdy i umírněnější část komunistické strany uznala, že jsou nutné změny, zejména ty ekonomické. Tak českému obyvatelstvu svítila naděje pro lepší zítřky.

Bylo nutné zavést hospodářskou reformu, která by povolovala zavedení některých tržních principů, zejména konkurenci, omezení zásahu činnosti státu do ekonomiky a také zavedení kontroly kvality produktů, které v ČSSR byly vyráběny. Díky těmto liberalistickým postupům reformní komunisti získávali stále větší a větší podporu. Nutno ještě podotknout, že nechtěli nastolit demokracii, nýbrž jen demokratizovat místní poměry, národ to ovšem vnímal jinak.¹ Reformní komunisté však neměli jasno v tom, kam až lze tento „reformismus“ nechat zajít. V tomto období došlo ještě také k několika rehabilitačním vlnám nespravedlivě odsouzených komunistů (např. pozdější prezident Gustav Husák). Prezident Novotný ovšem s těmito změnami zásadně nesouhlasil a po IV. sjezdu československých spisovatelů dokonce vyloučil ze strany několik z nich, jmenovitě Milana Kunderu, Ludvíka Vaculíka či Ivana Klímu. Důvodem jejich vyloučení ze strany byla kritika byrokratických metod státu. Ke konci roku 1967 došlo ke studentským nepokojům, díky tomu propukla politická krize naplno, která byla ještě vyhrocena, když se nejvyšší představitel Sovětského svazu Leonid Iljič Brežněv rozhodl prezidenta Novotného nepodpořit.

Na začátku roku 1968 tak byl Novotný nucen odstoupit z vedení strany a následně pak 22. března abdikoval i na post prezidenta. Novým vůdcem strany se stal Alexander Dubček a na pozici prezidenta byl dosazen Ludvík Svoboda.²

Díky těmto změnám v nejvyšších pozicích tak mohlo dojít k zavedení již výše zmíněných požadavků a potřeb, které byly navrhovány proreformními komunisty již v první polovině šedesátých let. Na začátku dubna byl vydán *Akční program KSČ*, jenž stále počítal se

¹ DRDA, Adam - STRACHOTA, Karel: *Naše normalizace*. Praha 2011, s. 8.

² BITRICH, Tomáš - ALAN, Josef: *Alternativní kultura: příběh české společnosti 1945-1989*. Praha 2001, s. 566.

základními marxistickými a leninovskými zásadami, ale také sliboval demokratizaci společnosti, svobodné volby, svobodu tisku a ekonomické změny. Cílem těchto změn mělo být nastolení tzv. „socialismu s lidskou tváří“. ³

Pomyslným vrcholem tohoto období se stalo vydání dokumentu „2000 slov“, který byl zveřejněn 27. června 1968 a bylo v něm požadováno, aby se z ČSSR stal demokratický stát. Na tuto situaci Moskva reagovala s velkým znepokojením, jelikož tendenční snahy emancipovat ČSSR bylo velkým ohrožením komunistické moci. Ani po varováních ze dvou schůzí, které se konaly na přelomu července a srpna v Čierné nad Tisou a Bratislavě, nedošlo ke změně. ⁴

Proto tedy Moskva nařídila vojenskou intervenci vojsk Varšavské smlouvy (vojensko-politická organizace států sovětského bloku) na území ČSR⁵, a tak v noci z 20. na 21. srpna roku 1968 došlo k okupaci Československa (sovětská vojska odešla z republiky až po rozpadu východního bloku).⁶ Ačkoliv český lid na tento čin reagoval obrovskými demonstracemi za účasti statisíců občanů, s touto situací už nešlo nic dělat. Zvláště, když demokratický západ na toto porušení nejzákladnějších mezinárodních závazků nereagoval, a zvláště když představitelé reformní KSČ byli uneseni do Moskvy, kde byli donuceni k podpisu tzv. *moskevských protokolů* (s čestnou výjimkou Františka Kriegela), které se vstupem na území ČSR vyjadřovalo souhlas. Tímto se dopustili podrazu na československou společnost, jelikož popřeli celou svou dosavadní politiku (nebo alespoň tu, kterou veřejně prezentovali). O dva měsíce později byla podepsána smlouva o „dočasném pobytu sovětských vojsk“, povolující přítomnost okupační armády na území Československa, a tak bylo definitivně rozhodnuto. Tímto je tedy období Pražského jara ukončeno a nastává období nazývané normalizace. ⁷

³ BENČÍK, Antonín: *Operace Dunaj, aneb Internacionální vražda Pražského jara*. Praha 2013, s. 18-32.

⁴ TŮMA, Oldřich – VILÍMEK, Tomáš (eds.): *Česká společnost v 70. a 80. letech: sociální a ekonomické aspekty*. Praha 2012, s. 248-249.

⁵ Vojska Varšavské smlouvy se pro vpád do Československa skládala z pěti armád - SSSR, Maďarsko, Bulharsko, Polsko a NDR.

⁶ BITRICH, Tomáš - ALAN, Josef: *Alternativní kultura: příběh české společnosti 1945-1989*. Praha 2001, s. 566.

⁷ DRDA, Adam - STRACHOTA, Karel: *Naše normalizace*. Praha 2011, s. 9.

1.2. Počátky normalizace

Normalizace tedy začíná srpnem 1968 a končí až listopadem roku 1989. Na úvod je nutno dodat, že nastává režim, který byl sice nepříjemný, ale s tím poúnorovým v padesátých letech jej nelze srovnávat. Co tedy vlastně normalizace byla? Nejstručnější odpověď zní - návrat KSČ k diktatuře sovětského typu. Období normalizace už ze samotného názvu napovídá, že se komunisté snažili o navrácení situace na standardní komunistické poměry, a obnovit tak prosovětský režim, obnovit neostalinismus a postupně unavit a otupit politický odpor. Chtěli opět upevnit pozici strany, obnovit svou vládu skrz dělnickou třídu, zmrazit demokratizační proces a postupně likvidovat většinu jeho výsledků.⁸

Zpočátku to však komunisté neměli vůbec jednoduché, jelikož reformisté měli ještě stále obrovskou podporu u obyvatel. Ovšem postupně se jim začínalo dařit. Zejména díky ovládnutým médiím (rozhlas + televize) a také díky přítomnosti sovětských vojsk. I na přelomu let 1968 a 1969 veřejnost ještě stále protestovala proti této situaci, avšak postupem času se její většina vyčerpala a začala se smířovat se současnou situací. Lidé si začali uvědomovat, že zde už není žádná politická skupina, do níž by mohli vkládat naděje. Někteří začali žít dvojitý život, kdy se současnou situací nesouhlasili, ale na veřejnosti propagovali prorežimní názory, nechtěli tedy zbytečně vyčnívat z řady. Někteří jedinci se na druhou stranu rozhodli vyburcovat a povzbudit ostatní, zvolili si však velmi radikální čin – sebeupálení. Jako první to byl 16. ledna 1969 student Jan Palach na Václavském náměstí v Praze.⁹

Palacha poté následovali další a jejich činy opravdu vyburcovali občany k dalším demonstracím, jedna z největších byla právě např. při Palachově pohřbu nebo ještě také při oslavách dvou vítězství v ledním hokeji nad Sovětským svazem na mistrovství světa ve Švédsku na jaře 1969. Všechny tyto demonstrace byly tvrdě potlačeny policií. Po těchto událostech Moskva opět zareagovala a na jaře roku 1969 rozdala rozkazy normalizátorům, aby zahájili protiofenzivu. Po odvolání z funkce Alexandra Dubčeka se 17. dubna 1969 stal novým generálním tajemníkem KSČ Gustav Husák (od roku 1975 i prezident republiky a klíčová postava normalizačního režimu) a nastává tak tzv. „socialismus s husí kůží“.¹⁰

⁸ MACH, Vladimír: Normalizace (resp. konsolidace). In: <http://www.totalita.cz/vysvetlivky/normalizace.php> [cit. 2016-03-08]

⁹ BITRICH, Tomáš - ALAN, Josef: *Alternativní kultura: příběh české společnosti 1945-1989*. Praha 2001, s. 566.

¹⁰ DRDA, Adam - STRACHOTA, Karel: *Naše normalizace*. Praha 2011, s. 9.

Poslední snahou o odpor vůči výše zmíněným událostem byly nepokoje na roční výročí vpádu vojsk na naše území. Tyto srpnové nepokoje byly samozřejmě potlačeny a bylo dokonce zabito pět osob. Ne však zbraněmi sovětských okupantů, ale tentokrát českými tajnými policisty, o to smutněji se tato událost zapsala do historie. Po těchto demonstracích schválilo předsednictvo Federálního shromáždění tzv. pendrekový zákon, který umožňoval tvrdě postihovat kohokoli, kdo narušoval socialistický společenský řád.¹¹

1.3. Období normalizace v letech 1970 - 1989

Počínaje lednem 1970 Husák zahájil stranické čistky. Probíhaly prověrky řadových straníků, z KSČ byla vyloučena či vyškrtuta zhruba třetina z jednoho a půl milionu členů. Současně probíhaly čistky i mezi nestraníky (velké množství nepohodlných členů Státní bezpečnosti či armády) a veškerou inteligencí. Došlo k obnově kádrového pořádku, ze zaměstnání bylo vyhozeno několik set tisíc lidí. Tito lidé poté měli prakticky jen dvě možnosti – emigrovat (dobrovolně nebo z donucení) do zahraničí či přijmout jednu z podřadných prací (vrátný, topič, stavební dělník atd.). U právě zmíněných zaměstnání tak skončila velká část české inteligence, ale také mnoho vrcholových sportovců. Nutno říci, že takováto degradace povolání či funkce byla paradoxně ještě ten lepší případ, jak lidé mohli dopadnout. Mnoho z nich také bylo posláno do vězení, uranových dolů atd. V některých případech pak ještě dokonce byli postiženi i potomci odsouzených, kdy jim například nebylo umožněno studovat, jelikož jejich rodiče byli „vinni“ a pro režim nepohodlní.¹²

Opět se samozřejmě obnovila cenzura a propaganda. Definitivně tedy byly zmařeny jakékoliv šance na demokratizaci a následující normalizační sedmdesátá léta dnes vnímáme jako jedno z dalších temných období českých dějin. Husák nebudoval nový či jiný systém, pouze oprašuje a znovu uvádí do chodu systém, který zde již byl vytvořen v padesátých a částečně šedesátých letech. Paměť obyvatelstva se tímto oživila, a lidé si tak mohli vybavit režim z let minulých a také to, co se stane těm, kdo se nepřizpůsobí. Lid obklopoval strach,

¹¹ OTÁHAL, Milan: *Opozice, moc, společnost 1969-1989: Příspěvek k dějinám "normalizace"*. Praha 1994, s. 14.

¹² HRADECKÁ, Vladimíra – KOUDELKA, František: *Kádrová politika a nomenklatura 1969 – 1974*. Praha 1998.

kteřý pramenil z toho, že nad ním má státní aparát neomezenou moc a jeho obrana je mu prakticky znemožněna.¹³

S postupem normalizačních let začínala narůstat logicky i demoralizace. Chování, které bylo na samém počátku let sedmdesátých považováno za amorální nebo nevhodné (případně kolaborantské), přestalo být výlučné. Už se tolik neřešila účast na prorežimních akcích, nejlepší ukázkou toho byly zcela jistě volby, které neměly prakticky žádný smysl. Lidé se báli důsledků z nesplnění si svých povinností. Stát se nepřetržitě a po celou dobu (i v letech osmdesátých) snažil svou ideologií pronikat do soukromé sféry, vnucoval ji rodinám a také dětem ve škole. Do hlav lidí jistě vstoupit nemohl, toleroval jim určitý prostor svobody v soukromí, ale jejich loajalitu a ideologickou uvědomělost při nejrůznějších příležitostech neustále testoval.¹⁴

Normalizátoři byli v podstatě velice konzervativní. Nechtěli měnit současnou situaci a chtěli, aby vše zůstalo při starých pořádcích, samozřejmě vše v zájmu stability. Tato stabilita nejvíce ubližovala ekonomice (také kultuře atd.), která zaostávala stejně jako ta sovětská. Továrny a podniky sice splňovaly výrobní plány, zboží však bylo tak nekvalitní, že o něj nebylo zájem. To vedlo ještě také k devastaci životního prostředí a úpadku pracovní morálky.¹⁵

1.4. Projevy odporu a konec komunistické éry

Projevy odporu vůči komunistickému režimu se zcela logicky začaly rýsovat u intelektuální složky obyvatelstva, která se scházela v různých malých skupinkách, aby nebudily podezření a zájem policie. Největším symbolem odporu vůči režimu se stal dokument s názvem Charta 77, jenž vytvořila skupina lidí okolo Václava Havla, Jana Patočky, Zdeňka Mlynáře, Pavla Kohouta atd. Prvotním důvodem k vytvoření dokumentu bylo represivní chování vůči undergroundové skupině Plastic people of the Universe. Přes sedm let trvalo, od vstupu vojsk Varšavské smlouvy, než konečně došlo ke spojení větší iniciativy lidí, kteří by se nebáli vejít

¹³ V roce 1968 se díky svobodě slova a publikovaným vzpomínkám politických vězňů dozvěděli, jak byl rozsáhlý a intenzivní teror v padesátých letech a co je teoreticky může čekat.

¹⁴ DRDA, Adam - STRACHOTA, Karel: *Naše normalizace*. Praha 2011, s. 9 až 11.

¹⁵ MACH, Vladimír: *Normalizace (resp. konsolidace)*. In: <http://www.totalita.cz/vysvetlivky/normalizace.php> [cit.2016-03-08]

do čela opozice vůči režimu. Ačkoliv je nutné zmínit, že sami sebe chartisté neprezentovali jako politické uskupení.¹⁶

Cílem chartistů bylo vést rozumné a konstruktivní diskuzi s komunistickým vedením, jelikož podpisem Gustava Husáka pod mezinárodními pakty na Helsinské konferenci z roku 1975 se potvrdilo, že režim nedodrží základní lidská práva. K sepsání charty došlo ke konci roku 1976 a v průběhu vánočních svátků téhož roku se podařilo získat skoro 250 podpisů. Chartisté se snažili bojovat za demokratické sociální společenské principy.¹⁷

Charta u KSČ vyvolala další obavu o politickém odporu vůči režimu. Strana tedy začala pronásledovat iniciátory Charty, a některé z nich dokonce i uvěznila. Dalším projevem potlačení této iniciativy bylo také vydání tzv. *Anticharty*. Pod různými výhrůžkami byli lidé nuceni se pod ni podepsat. Mezi nimi také řada umělců, jenž se po Sametové revoluci od tohoto činu snažili distancovat.¹⁸

Období normalizace skončilo roku 1989. Důvodů pro rozpad SSSR a Sametovou revoluci by se našlo hned několik, polská Solidarita, ekonomická a hospodářská krize, katastrofa v Černobylu, decentralizace či Gorbačovova Perestrojka. Po těchto událostech z osmdesátých let už bylo jasné, že Sovětský svaz nemůže dlouho odolávat jasněmu chtění satelitních států po demokracii a odtržení se. Hnutí Charty už v polovině roku 1989 vypracovalo dokument „*Několik vět*“, který získal už mnohem větší podporu než 12 let zpátky Charta 77. Avšak hlavními iniciátory Sametové revoluce se stali pražští studenti a po vlnách obrovských demonstrací KSČ 17. listopadu 1989 definitivně odstoupila od politické moci.¹⁹

1.5. Cenzura a kultura za dob normalizace

Pro tuto práci je nepostradatelné zmínit, jak na tom v této době byla kultura. Všechny komunikační prostředky, rádio, televize, tisk atd. byly řízeny a ovládány státem. Tento monopol byl narušován pouze zahraničním vysíláním a samizdatovou produkcí. Za dob normalizace byly zřízeny kulturní komise, které měly schvalovat či nepovolovat umělecká díla z jakékoliv kulturní sekce. Pokud nějaké dílo vyjadřovalo odpor k současnému režimu nebo jeho autor byl

¹⁶ OTÁHAL, Milan: *Opozice, moc, společnost 1969-1989: Příspěvek k dějinám "normalizace"*. Praha 1994, s. 36.

¹⁷ VLČEK, Tomáš: *Charta 77*. In: <http://www.totalita.cz/vysvetlivky/ch77.php>. [cit. 2016-04-05]

¹⁸ RŮŽIČKA, Daniel: *Období normalizace*. In: http://www.totalita.cz/norm/norm_06.php [cit. 2016-04-05]

¹⁹ ZWETLER, Otto: *Půlstoletí nejnovějších světových dějin*. Brno 1996, s. 63-64.

spřízněn s reformisty či právě nesouhlasil s komunistickým režimem, dílo nebylo vydáno. Hovoříme tedy o komunistické cenzuře. Prvotní cenzorská opatření se točila okolo zákazu kritiky komunistické stany, zákazu kritiky vstupu sovětských vojsk na naše území a s tím související vynechávání pojmů jako jsou okupace či okupant. Kultura tak byla rozdělena na oficiální a neoficiální.

Cenzura se nevyhnula ani divadelní tvorbě. Řada režisérů a dramatiků nesměla tvořit nebo byla odsunuta do venkovských divadel, což pro ně bylo ovšem velkým přínosem. Mnozí herci nemohli vystupovat, zákaz však nemusel být vyřčen nahlas, herec zkrátka přestal být do rolí obsazován. Ve velkých divadlech se hrály samozřejmě jen povolené hry, většinou ty klasické (Shakespeare, Molière atd.) nebo díla sovětských autorů. Vzniklá situace zapříčinila vytvoření malých divadel (Divadlo na provázku, Semafor, Ypsilonka aj.) nebo se hry dokonce hrály v bytových divadlech pro velmi malou konkrétní skupinku lidí.²⁰

Co se týče literatury, tak knížky, které neprošly cenzurou, se šířily nejčastěji opisováním na pracím stroji. Způsob tohoto šíření se nazývá samizdat a tento pojem pochází z ruštiny. Řada spisovatelů nemohla publikovat (Ivan Klíma, Pavel Kohout) a řada z nich také emigrovala do zahraničí (Josef Škvorecký, Milan Kundera, Ludvík Vaculík). Některým pak byly knihy vydávány jen v omezeném množství (např. Bohumil Hrabal) nebo jim knihy vyšly pod jiným autorským jménem. Tudíž se do literárního popředí dostali komunističtí autoři. U většiny těchto autorů díla však nedosahovala nikterak valné kvality a byly vydávány právě jen z důvodu režimní loajálnosti.²¹

A dostáváme se k hudbě. Bylo stanoveno povinné procento sovětských písní, které muselo být v rozhlase odvysíláno. Někteří hudebníci nesměli v určitých obdobích kvůli svým politickým postojům vůbec vystupovat. Často zákaz platil pouze v rámci některého z krajů. Zákaz vždy platil i na jejich písně. Ti zpěváci, kteří byli povoleni, museli svou loajalitu k režimu čas od času projevovat veřejně účastí na festivalech politické písně. Fenomémem této doby se stala tzv. populární hudba. Režim ve snaze si získat mladou generaci plně kontroloval a využíval i tento žánr. Všechny texty písní musely projít schválením censored. Závadný text nebo jen jeho část musela být upravena. Každý interpret musel složit patriční zkoušky. Mimo odborných znalostí musel ovládat i marxismus-leninismus. Jmenovitě nejznámější jména této

²⁰ MARJÁNKO, Bedřich: *Kultura zaživa pohřebná – divadelní tvorba*. In: http://www.totalita.cz/norm/norm_kult_td.php [cit. 2016-03-08]

²¹ MARJÁNKO, Bedřich: *Kultura zaživa pohřebná – literární tvorba*. In: http://www.totalita.cz/norm/norm_kult_tl.php [cit. 2016-03-08]

doby jsou Golden Kids (Helena Vondráčková, Marta Kubišová a Václav Neckář), Karel Gott či posléze Michal David v osmdesátých letech.

Režim pořádal gigantické hudební festivaly jako "Zlatý palcát" (vojenská tematika), "Děčínskou kotvu" nebo "Bratislavskou lyru". V osmdesátých letech se pořádaly Rockfesty, jak na krajské, tak i okresní úrovni. Rockfesty byly hudební přehlídky či hudební festivaly, kde si vedle sebe zahrály profesionální i amatérské kapely. Ty byly pořádané např. SSM (Socialistický svaz mládeže). Ve městech se konaly různé taneční zábavy nebo tzv. čaje o páté, kde také hrála živá muzika, většinou posluchačsky nijak náročná. Pro mladé amatérské kapely se organizovaly soutěže, které opět byly pořádány převážně pod hlavičkou SSM.

Na druhou stranu byl režim v pozdějších letech nucen trpět některé neoficiální setkání interpretů zvláště country hudby. K největším pařil festival Porta, který se vymykal ideologickým schématům KSČ. Tzv. menšinové (nepodporované režimem) žánry - jazz, swing, rock, folk či country - byly odsunuty do malých klubových sálků. Také situace v této oblasti pomohla vzniku alternativní kultury. Velké množství skladeb a interpretů bylo šířeno neoficiálně pomocí magnetofonových nahrávek nebo zahraničním rozhlasem. Zahraniční rozhlas byl ale velmi často blokován rušičkami, které zabraňovaly přijímat rozhlasový signál.²²

²² MARJÁNKO, Bedřich: *Kultura zaživa pohřbená – hudební tvorba*. In: http://www.totalita.cz/norm/norm_kult_th.php [cit. 2016-03-09]

2. Situace na hudebním poli

Jak již bylo zmíněno, v průběhu šedesátých let a zvláště v jejich druhé polovině docházelo k uvolňování poměrů od komunistické nadvlády a ne jinak tomu bylo i v hudbě. Po roce 1968, resp. 1969 a s nástupem normalizace bylo ale nutné zavést striktnější opatření vůči hudební produkci.

Jedním z podstatných atributů komunistického režimu bylo potlačování svobodného myšlení. Projevovalo se to ostrou selekcí kulturního dědictví, kdy mnoho děl, autorů i celých vědních disciplín dostalo značku „nežádoucí“. Na tomto seznamu nebyla ale jen díla současná, nýbrž i ta minulá. Režim byl, co se týče nových děl a hudby, které k nám přišly ze západu nebo se jimi místní umělci inspirovali při otevření hranic v roce 1968, velmi podezřívavý a v tomto smyslu byl také ustrašeně a až směšně konzervativní.²³ Vše nové tedy bylo vnímáno jako podezřelé, jako by v sobě skrývalo nějaké neznámé a nepřátelské nebezpečí. Režim tedy vkládal obrovskou energii, aby tyto všemožné „odchylky“ uhlídal. Výsledkem tohoto úsilí byl permanentní konflikt totalitní moci a kultury, jehož intenzita kolísala v závislosti na formách a síle represí a restrikcí, ke kterým se režim odhodlával. Tento konflikt vytvářel půdu pro alternativní kulturu.²⁴

²³ V té době u nás vzniklo mnoho vynikajících kapel, které se určitě dají srovnávat se světovou špičkou (např. kapely jako Synkopy 61 či Blue Effect s legendárním kytaristou Radimem Hladíkem)

²⁴ BITRICH, Tomáš - ALAN, Josef: *Alternativní kultura: příběh české společnosti 1945-1989*. Praha 2001, s. 16

3. Kulturní přehrávky

S počátkem sedmdesátých let a s nástupem Gustava Husáka začal režim řešit proces „nápravy“. Potřebu této nápravy odůvodňoval jako obrovské snížení muzikantské a textařské úrovně z předešlých let. Bylo nutné zredukovat velký počet muzikantů z let šedesátých a také tedy regulovat ty, kteří ideologicky nevyhovovali a zároveň vše zařídit tak, aby režim, který uměle navozoval atmosféru strachu, měl hudebníky pod dozorem. Tato opatření vedla k velkému úbytku počtu hudebních skupin. Pokud tedy kapela chtěla hrát a získávat za svá vystoupení honorář, musela svůj repertoár přehrát před kulturní komisí na tzv. rekvalifikačních zkouškách či přehrávkách. Ta následně rozhodla, zda kapela může či nemůže dále vystupovat.²⁵

Při posuzování o následném osudu hudební kapely rozhodovalo hned několik aspektů. Co bylo patrné hned na první pohled, byl určitě vzhled a image kapely. Na kvalifikační přehrávky muzikanti vždy chodili pečlivě upravení, většinou v oblecích. Pokud měli dlouhé vlasy, tak ty byly staženy do pevného culíku. Rozhodně si nemohli dovolit přijít v džínách, teniskách či v roztrhaném oblečení. Dále určitě jakási přijatelnost jejich vlastní tvorby, kdy paradoxně nešlo zas tolik o to, jak zdatní muzikanti to byli a jak dobře byli sehraní, ale zejména o to, jak se celkově prezentovali. S tím souviselo dokonce také sledování pohybu hudebníků na jevišti.²⁶

Dalším důležitým aspektem byly jednoznačně texty, ve kterých se nesměly vyskytovat žádné náznaky režimního odporu. Nemohly se ani dotýkat ani o křesťanskou tematiku a nemohly být například ani nijak zásadním způsobem depresivní. Podle Rudolfa Schwesera lidé v socialistickém komunistickém státě přece nemohli být smutní a v depresích.

Nedílnou součástí tohoto procesu bylo také přezkoušení z hudební teorie. Každý člen souboru musel prokázat znalost not a mít alespoň základní hudební vzdělání a znát tedy i základní hudební teorii. Aby toho nebylo málo, byla zkoušena ještě také znalost současné politické situace všech komunistických států. Zde docházelo někdy až k absurdním otázkám, které hudebníci zkrátka neměli šanci zodpovědět a které tedy měly za úkol daného jedince vyloženě potopit a nedat mu tak šanci přehrávky získat. Zde je možné se domnívat, že kulturní

²⁵HRABALÍK, Petr: *Počátky čs. undergroundu*. In: <http://www.ceskatelevize.cz/specialy/bigbit/70-leta/clanky/237-pocatky-cs-undergroundu/> [cit. 2016-04-19]

²⁶ Rozhodně tedy nehrozilo slavné rockové vyplazování jazyků či „kopulační pohyby“ s kytarou při hraní sóla apod.

komise už předem věděla, komu přehrávky udělí či ne, takže i o těchto procesech se dá říci, že byly vykonstruované. Toto celé martyrium musely kapely absolvovat dvakrát do roka.²⁷

Pokud tedy kapela prošla tímto tvrdým sítem, dostala povolení, získala statut profesionální kapely a mohla vystupovat za honorář. Pokud se daným muzikantům takto poštěstilo, ještě se muselo rozhodnout, do jaké platební třídy se dostane. Platební třídy byly tři a od jejich výše se také odvíjela výše honoráře, který kapela mohla dostat. Existovala ještě také jedna platební třída, která se už ale nevztahovala na kapely, ale přímo na sólové zpěvačky či zpěváky. Sólový zpěvák si vydělal vždy dvakrát tolik co jednotlivý člen hudební skupiny. Těch bylo už opravdu jen velmi poskrovnu. Na velkou část muzikantů tedy nečekaly nijak slibné vyhlídky. Buďto raději ukončili svou hudební činnost, emigrovali nebo jim nezbývalo nic jiného, než se vydat na amatérskou dráhu.²⁸

A ani amatérští hudebníci to neměli nikterak jednoduché. Také museli svou tvorbu a repertoár přehrávat před komisí, ta už ale nebyla tak přísná jako u profesionálů, jelikož za amatérské kapely se před komisí zaručovali tzv. zřizovatelé.

Každá kapela si svého zřizovatele musela sehnat sama a ten za ni poté zodpovídal, aby bylo také vše ideologicky korektní. Zřizovatelem mohla jakákoliv státní instituce, např. SSM, ROH (Revoluční odborové hnutí), důl, svaz rybářů atd., která měla ovšem zřízen bankovní účet. Z dnešního pohledu by se zřizovatel dal označit jako manažer kapely. Ten hudebníkům zařizoval domlouvání hudebních vystoupení, dopravu na jednotlivá vystoupení, získání zde honoráře od pořadatele a zkrátka vše další potřebné, aby se kapela cítila spokojeně.²⁹

Nutno ještě podotknout, že v šedesátých letech byly amatérské kapely rozdělovány do dvou skupin. Ve vyšší z nich si hudebníci mohli svým vystoupením a následným honorářem vydělat jen lehce navíc. V té nižší bylo možno dostat finanční příspěvek pouze na zaplacení nákladů na cestu.³⁰

²⁷ CHADIMA, Mikoláš: *Alternativa: svědectví o českém rock'n'rollu sedmdesátých let (od rekvalifikací k „nové vlně se starým obsahem“)*. Brno 1993, s. 9.

²⁸ Tamtéž.

²⁹ LINDAUR, Vojtěch – KONRÁD, Ondřej. *Bigbít*. Praha 2001, s. 117.

³⁰ Vyšší skupina získala status LH přehrávek – tzv. lidoví hudebníci, nižší byli vedeni pod značkou ZUČ – zájmová umělecká činnost.

4. Underground

Mezi alternativní kulturu, proti které režim vynakládal jednu z velkou míru represí, by se zcela jistě dal zařadit výjimečný specifický okruh lidí a umělců, kteří se označují jako „underground“. Ačkoliv underground není vázán na určitý umělecký směr nebo styl, přesto se v hudbě projevuje převážně rockovou formou a jejími různými pod žánry. Základními pilíři této komunity lidí byla vnitřní svoboda člověka a jeho bytí a také hlavně držet pohromadě a pospolu. Chtěli vytvořit svou vlastní kulturu, tzv. druhou kulturu, která by byla nekomerční a nezávislá, a která by s oficiální kulturou neměla nic společného.³¹ A právě to mělo komunistickému režimu vadit nejvíc. Lidé z undergroundu se chovali tak, jakoby zde komunisté vůbec nebyli. I z toho důvodu Státní bezpečnost označovala tuto skupinku jako neorganizovanou a řádně nepodchycenou mládež nebo také zkráceně „volná mládež“.³²

Jedna z nejzásadnějších postav undergroundu - Ivan Martin Jirous (jenž byl přezdíván Magor) vytvořila tuto definici:

„Underground je duchovní pozice intelektuálů a umělců, kteří se vědomě kriticky vymezují vůči světu, ve kterém žijí. Je to vyhlášení boje establishmentu³³, zavedenému řízení. Je to hnutí, které pracuje převážně s uměleckými prostředky, ale jehož představitelé si uvědomují, že umění není a nemá být konečným cílem snažení umělců. Underground vytvářejí lidé, kteří pochopili, že uvnitř legality se nedá nic změnit, a kteří ani neusilují do legality vstoupit.“³⁴

Za první undergroundovou kapelu u nás jsou považováni Hells Devils, kteří začali působit už na přelomu let 1963 až 1964. Sám prezident Novotný si už v roce 1966 přál, aby byly zlikvidovány tzv. máničky. Ty byly zlikvidovány zcela jednoduše – ostříháním. Dlouhé vlasy byly vnímány jako znak svobody, který zkrátka musel být odstraněn. V období Pražského jara při demokratizačních a uvolňovacích procesech vzniklo uskupení The Primitives group, kde se už setkáváme právě s osobou Martina Jirouse a který z tohoto uskupení posléze vytvořil

³¹ STÁREK, František: *Underground*. In: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1095908415-kosmopolis/211562210300009/> [cit. 2016-04-19]

³² VANĚK, Miroslav: *Byl to jenom Rock'n'roll? Hudební alternativa v komunistickém Československu*. Praha 2010, s. 404.

³³ „Establishment je pojem, kterým se obvykle myslí tradiční (a obvykle konzervativní) vládnoucí třída společnosti či jiné struktury, které jí vládnou. Tento pojem se užívá spíše jako vyjádření určitého protestu a bývá proto většinou užíván negativně, hlavně kritiky západní společnosti.“

³⁴ JIROUS, Ivan M.: *Magorův zápisník*. Praha 1997, s. 196.

psychedelický projekt The Plastic People of the Universe, jehož byl uměleckým vedoucím.³⁵ Jedni z mála hudebníků té doby, kteří by se raději nechali zavřít do vězení (a že se to i opravdu stalo), než aby změnil jediný tón své hudby či slovo svého textu. Dalšími zástupci byli ještě např. DG 307, Umělá hmota, Bílé světlo atd. Tyto kapely nemohly veřejně hrát, a tak se stejně jako u divadla či literárního předčítání, koncerty konaly v bytech a na soukromých pozemcích. K undergroundu se postupně přidávaly další a další hudební skupiny, ale také kapely, které se do této škatulky dostaly samovolně a bez svého vlastního úsilí.³⁶

³⁵ STÁREK, František: *Underground*. In: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1095908415-kosmopolis/211562210300009/> [cit. 2016-04-19]

³⁶ CHADIMA, Mikoláš: *Alternativa: svědectví o českém rock' n' rollu sedmdesátých let (od requalifikací k „nové vlně se starým obsahem“)*. Brno 1993, s. 13.

5. Ostravsko-Karvinsko

Téma mé bakalářské práce je geograficky situováno na oblast Karvinska, která blíže sousedí s Ostravskem. Po únorovém převratu z roku 1948 v této oblasti komunisté ovlivňovali život lidí velmi razantně. Prakticky zde došlo k likvidaci zbytku středních a vyšších sociálních vrstev, také ke kolektivizaci vesnice a hlavně preferenci manuální práce a těžkého průmyslu. Ostrava a okolí se díky svému těžkému průmyslu stala „ocelovým srdcem republiky“ a zároveň městem, v němž se kvůli obrovskému znečištění ovzduší a vodních toků velmi zhoršily podmínky pro život. Obyvatelstvo se postupem času začalo stěhovat do nově vzniklých sídlišť (nová část Ostravy – Poruba) nebo rovnou nově vzniklých měst – Havířov. Až do druhé poloviny šedesátých let se každodenní život obyvatel Slezska a severní Moravy příliš nezměnil, i když nastalo určité uvolnění politické situace a celkově zlepšení životní úrovně. Svou pozici si zde zakořenilo spíše konzervativní křídlo KSČ. V roce 1968 zde přítomnost vojsk Varšavské smlouvy vyvolala velmi silný odpor obyvatelstva, bohužel ale jen na krátký časový úsek.

Proces normalizace se na Ostravsku-Karvinsku projevil poměrně rychle. Komunistické čistky reformně a demokraticky smýšlejících lidí, hrozby ztráty zaměstnání či postihu příbuzných byly úspěšné. Také zde samozřejmě mnoho lidí emigrovalo do zahraničí a zbytek se postupně smířil a přijal „společenskou smlouvu“ s vedením KSČ, které zajišťovalo slušnou životní úroveň a sociální jistoty, takže byli ochotni alespoň na venek tolerovat nesvobodný režim. V osmdesátých letech se snažil režim co nejvíce oslabit styk polských obyvatel Těšínska s územím Polska v obavách před vlivem Solidarity a zejména popularity papeže Jana Pavla II.³⁷

³⁷ PAVELČÍKOVÁ, Nina: *Úvodní poznámky k historii Slezska a Severní Moravy*. Ostrava 2011.

6. Hudební situace na Karvinsku

6.1. Havířov

V této práci se také budu věnovat hudebníkům, kteří hráli v sedmdesátých a osmdesátých letech ve městě Havířov. Havířov je velmi specifické město a rád bych ve stručnosti přiblížil jeho historii. Po konci druhé světové války v oblasti Ostravska došlo díky těžbě uhlí k velkému rozvoji a vznikla tak potřeba velké sdílení přestavby této oblasti. Už v letech 1946 a 1947 se zrodily první myšlenky o vybudování nového města na jihovýchod od Ostravy. A právě v těchto letech také vznikly už dokonce základy prvních domů. Město bylo postaveno dle návrhů sovětských architektů. V první polovině padesátých let byly vybudovány první školy, vystavěno přes 1000 bytů a ke konci roku 1955 bylo oficiálně vyhlášeno jako nové město pod názvem Havířov. Po prvním desetiletí své existence má Havířov už přes 70 000 obyvatel. O 15 let později, tedy na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let to bylo už přes 90 000 obyvatel. Převážně to byli mladí lidé, kteří se zde přistěhovali za vidinou pracovní pozice a jednoduchého získání bytu.³⁸

6.1.1. Dušan Folwarczný

Jednou z nejvýznamnějších kapel v počátečních normalizačních letech v Havířově byli R.U.R., o kterých jsem si povídal s jedním z jejich nejdéle působících členů – Dušanem Folwarczným (narozen roku 1956). Počátky této kapely spadají již k roku 1970, ale ustálená a nejznámější sestava začala působit až od léta roku 1973.³⁹

R.U.R. měli ve svých začátcích zkušebnu na Stružníku v Havířově a své přehrávky získali v lednu 1974 před kulturní komisí ve Frýdku-Místku. V tomto městě získali okresní přehrávky, které jim povolovaly hrát zatím pouze po okrese, za to ale získali 80% tarif, podle kterého se posléze ohodnotil honorář. Osmdesát procent byl na okresní úrovni nejvyšší možný tarif. Prvním zřizovatelem R.U.R. se stal SSM Šenov a svou zkušebnu přestěhovali do areálu VOKD (Výstavba ostravsko-karvinských dolů).

O rok později přehrávali svůj repertoár již před krajskou komisí na krajských přehrávkách. Konaly se ve společenském domě Družba v Karviné. Přehrávky získali díky tomu,

³⁸ KŘENEK, Kamil: *Historie Havířova*. In <http://havirov-historie.cz/historie/historie-havirova> [cit. 2016-04-18]

³⁹ Od tohoto roku se R.U.R. se neoficiálně označují jako R.U.R. 2

že jednotliví členové měli vcelku slušné vzdělání na poli hudební teorie, nezapomněli si sepnout vlasy do culíku a jejich texty nebyly protirežimní, jelikož většinou byly velmi pacifistické a protiválečné. Povolení hrát na veřejnosti získali i přesto, že jejich hudba nebyla nikterak pomalá a měkká a dokonce přehrávali písničky např. od anglické hardrockové kapely Deep Purple, tu však komise neznala, a tak i přes tento fakt se R.U.R. mohli stát jednou z nejnámějších kapel v kraji.

Svou slávu zažívali následující dva roky. Zkušebnu přestěhovali do kulturního domu a jejich zřizovatelem se stalo MKS – Městské kulturní středisko Šenov. Jak u současného, tak i u předešlého zřizovatele měli pronájem zkušebny zdarma. Za to však R.U.R. museli poskytovat protislužbu, a tak mezi kapelou a zřizovatelem vznikla dohoda o odehrání kolem 10 koncertů za rok bez nároku na honorář. R.U.R. tak hráli na akcích pořádané pro členy MKS, resp. SSM.

R.U.R. se stali ještě také známými pro svou velmi cennou a kvalitní aparaturu a nástroje. Přes své různé známé propašovali americké aparáty značky Soundcity. A například Dušanovi známí, kteří hráli v barové kapele a mohli tak cestovat i do nekomunistických zemích, propašovalo ve své dodávce baskytaru americké značky Fender. Dnes by se cena této baskytary zcela jistě nepohybovala pod 100 000 Kč. Co se ještě týče těchto kvalitních nástrojů a aparátů, které R.U.R. vlastnili, jejich vlastnictví jim vlastně zvyšovalo a tak i vydělávalo část honoráře, jelikož se zde započítávala i amortizace (opotrebování) nástrojů a aparátů. Amortizace dokonce posuzoval soudní znalec.

V letech 1973 - 1975 absolvovali kolem 400 koncertů. Oficiálně nebyli profesionální kapela, ale prakticky měli o mnoho více peněz právě díky muzice než z jejich povolání. Jejich koncerty byly velmi vyhledávané, což dosvědčoval i fakt, že na jeden z koncertů, který se v roce 1974 konal ve Frenštátě pod Radhoštěm, dorazil i dokonce plný vlak fanoušků z Havířova či Ostravy. Koncert se neobešel bez problémů, jelikož se před kulturním domem vyskytovala ještě velká spousta lidí, kteří se chtěli dostat do beznadějně vyprodaného místního nově postaveného KD. Snažili se tak dovnitř dostat skrz zavřená okna, došlo k jejich rozbití a dalšímu nemalému poničení majetku KD. Musela zasahovat i policie a po incidentu začala R.U.R. kulturní komise o dost více prověřovat. „Najednou“ byla nařízena změna názvu⁴⁰ a po hlasování fanoušků

⁴⁰ Název byl převzat ze hry R.U.R. (Rossumovi univerzální roboti) od Karla Čapka, který nebyl povoleným autorem v době normalizace.

vyhrál název Generace. O pár měsíců později, v roce 1975, však už Dušan odchází na vojnu, další členové v následujících letech emigrují a kapela zaniká.⁴¹

6.1.2. Jiří Bořuta

V rámci rozhovorů k této práci se mi podařilo promluvit si také s velkou hudební osobností našeho regionu, a to s Jiřím Bořutou (narozen roku 1951). Jiří se dostal k muzice až v poměrně nezvykle vyšším věku, v roce 1972, kdy mu již bylo přes 21 let. Začal se hrou na bicí a již po roce hraní na nástroj se dostal do první amatérské ostravské kapely Respekt.

Po dvou letech hraní v Respektu se již dostává do velmi populární kapely Bukanýři. Bukanýři byli profesionální kapelou v třetí cenové třídě. V té si každý člen vydělal 150 Kč za koncert. O rok později se dostali do druhé nejvyšší možné třídy a zde si jednotlivý člen mohl vydělat za jedno vystoupení 240 až 250 Kčs. V tomto období Bukanýři hráli prakticky každý den, za rok to bylo tedy kolem 300 koncertů. A samozřejmě i oni museli dvakrát do roka absolvovat povinná politická školení a přehrávky. Přehrávky získali i přes jejich dlouhé vlasy, které si vždy svázali do pevných culíků. Stejně ale jako u kapely R.U.R., když svázané nebyly, dostali hudebníci pokutu. K zisku profesionálního statusu jim velmi pomohla velká úroveň hráčského umění také jejich tvorby. Ta by se dala charakterizovat jako „folkbeat“, repertoár se totiž skládal většinou z modernizovaných lidových písní, které byly u lidí velmi populární.

V Bukanýrech Jiří vystupoval dva a půl roku a v roce 1977 přijímá nabídku na působení v Orchestru Iva Pavlíka, kde je hlavní zpěvačkou známá Věra Špinarová. Co se týče úrovně, tak zde si Jiří ještě polepšil, jelikož se dostal do třetí a tedy nejvyšší třídy. S Orchestrem Iva Pavlíka zažil opravdu krásná léta na té nejvyšší možné hudební úrovni. Jako vyslanci ČSSR si také zahráli v Sovětském svazu. Mimo jiné se v Orchestru setkává také s výborným kytaristou Andonisem Civopulosem. Toho mnozí srovnávají se světovou špičkou a např. Ivo Saniter, se kterým se v této práci setkáme později, o něm napsal, že pokud by nežil v komunistickém státě, jeho život by určitě vypadal jinak. S Andonisem jsem se také snažil navázat kontakt, bohužel je ale velmi časově vytížen.

Skupina nově pokračuje i po odchodu Ivo Pavlíka pod novým názvem Special a v první polovině osmdesátých let se řadí k rockové špičce u nás. S postupným uvolňováním poměrů

⁴¹ Comeback R.U.R. proběhl v roce 2008 a kapela je dodnes aktivní. Do kapely se jako bubeník mj. dostal i Jiří Bořuta.

v následujících letech ale přibývalo dalších a dalších žánrově různorodých kapel, Věra Špinarová měla problémy s hlasivkami a poptávka po Specialu tak postupně vyprchávala. Soubor v roce 1987 ukončil svou aktivitu. Jiří měl poté dokonce nabídku hrát u tak velkých kapel, jakými byli např. Olympic, Katapult či v kapele Marie Rottrové, ale stále měl tendenci a touhu se dostat do zahraničí a hrát muziku tam, nakonec se dostal Švýcarska. Kdyby však věděl, že zanedlouho komunistický režim padne, určitě by jednu z těchto nabídek neodmítl.

6.1.3. Havířovská „nová vlna“ v 80. letech

Jak již bylo dříve napsáno, Havířov byl velmi mladé město. Druhá generace v Havířově dospívala v osmdesátých letech a v tomto období se Havířov označoval jako „město mladých“. Byla zde sestěhována různá směsice lidí ze všech koutů republiky, pracující třída. Jak píše na svém webu www.veselyhrbitov.com Petr „Šolich“ Melichar, havířovský underground byl vždy více osobitější, alternativnější či punkovější, než v jiných městech. Což dokazuje vznik jedné z prvních punkových kapel u nás, kapely Hlavy 2000. Důvodem je určitě právě více mladých lidí než v jiných městech a mohla se zde také více rozvinout tzv. nová vlna.⁴²

O tom, že v Havířově byl underground o dost více rozvinutější, dokazuje také fakt, že zde vycházel undergroundový časopis „HADR“ – Havířovský drbník. Vyšla sice pouze tři čísla po deseti kusech a dnes už by se kompletní vydání dávalo do kupy jen velmi těžko, i tak to bylo velmi důležité dílo, jelikož fungovalo jako aktuální zpravodaj o současné hudební situaci. Publikovaly se zde zprávy, kde se dějí koncerty (např. níže popsany festival v Třanovicích) či výstavy, kde proběhly demonstrace, kde zasahovala StB atd.⁴³

Hlavy 2000

Jednou z opravdu prvních punkových kapel u nás, byla havířovská skupina Hlavy 2000. Její působení započalo už v letech 1977 a 1978, kdy se odehrály první dva koncerty v hospodě Horakůvka v Šenově (nedaleko Havířova), ve které se mimochodem pořádají koncerty i dnes. Hned druhý koncert v pořadí se vymkl kontrole a celá hospoda byla zdemolována. Z tohoto

⁴² MELICHAR, Petr: *Havířovský underground*. In: <http://veselyhrbitov.com/soubory/uvod.html> [cit. 2016-4-16]

⁴³ MELICHAR, Petr: *Fenomén underground – Ostrihat a do dolu*. In: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10419676635-fenomen-underground/414235100221008-ostrihat-a-do-dolu/> [cit. 2016-4-16]

důvodu poté Hlavy 2000 hrály na určitém místě už vždy pouze jednou, zejména kvůli toho, že by si je pořadatelé znovu nepozvali a také z preventivních důvodů.

U kapely typu Hlavy 2000 bylo vcelku naprosto zbytečné vůbec pomýšlet o možnosti jít k přehrávkám. I kdyby přišly před komisy slušně oblečení, styl jejich hudby by absolutně nepřipadal v úvahu k povolení. A právě co se týče image, tak tou se nechali inspirovat od anglických Sex Pistols či amerických Ramones. Převládaly pestrobarevné vlasy vytvarované díky ztužení mýdlem či vazelínou do tvaru tzv. kohouta nebo číra. Oblečení bylo obohaceno různými řetězy, cvoky a spínacími špendlíky, tzv. zicherkami. Vyjít takto ven na ulici v této době bylo velmi odvážné, což neušlo samozřejmě pozornosti policie.

Hlavy 2000 v různých sestavách odehrály jen několik málo koncertů, ale i přesto si dokázaly získat poměrně velkou popularitu a na akce, na kterých vystupovaly, se sjížděli různí punkoví vyznavači z okolních měst a vesnic.⁴⁴

Radegast

Jeden ze členů Hlav 2000 Milan Jonšta založil kolem roku 1983 další kapelu s názvem Radegast. Radegast hráli velmi energický a rychlý hardcore punk. Hardcore punk by se dal popsat ještě dokonce jako rychlejší a tvrdší než punk, což se v této době a lokalitě jednalo také o velmi nevídaný jev. I u koncertů Radegastu skoro vždy docházelo k problémům, spojených zejména s velkým množstvím vypitého alkoholu. Také se zde vyskytuje nový taneční styl „pogo“, které se vyznačuje absolutně nepravidelnými pohyby, strkáním do okolních lidí, díky čemuž docházelo k rozbíjení vybavení hospod, ve kterých se koncerty odehrávaly. A velmi často docházelo také k potyčkám a bitkám mezi různě smýšlejícími skupinkami.⁴⁵

IQ:60

Bezesporu další významnou havířovskou kapelou osmdesátých let byla jistě i kapela IQ:60, která vznikla na přelomu let 1981 a 1982. Stejně jako u dvou předešlých havířovských skupin, ani IQ:60 nemohli se svou tvorbou pomýšlet na získání zřizovatele, natož povolení

⁴⁴ MELICHAR, Petr: *Havířovský underground*. In: <http://veselyhrbitov.com/soubory/kapely/hlavy2.html> [cit. 2016-4-24]

⁴⁵ MELICHAR, Petr: *Havířovský underground*. In: <http://veselyhrbitov.com/soubory/kapely/radega.html> [cit. 2016-4-24]

veřejného hraní. Zvláště když pak ani jeden ze členů nezískal hudební vzdělání. Zajímavostí u souboru je zcela jistě to, že jako jeden z mála havířovských, měl koncerty i v poměrně vzdálených destinacích, jakými byly Žilina či Praha. Bohužel ale i koncertů IQ:60 často sehrával velkou roli alkohol, a tak koncerty neměly nijak velkou kvalitu a také byly často problémové a musela zasahovat VB a rozhánět opilý dav. Stejně jako u mnohých jiných, i zde osud kapely velmi ovlivnila povinnost jednotlivých členů odchodu na vojnu. Mimochodem kapela ještě i v letošním roce odehrála jeden vzpomínkový koncert.⁴⁶

6.2. Karviná

Město Karviná nebylo vybudováno na přání KSČ a má mnohem starší historii než Havířov. V normalizačních letech se ale dá charakterizovat obdobně. Také se z ní stalo hornické město a její základ, jak ji známe dnes, byl položen roku 1948, kdy došlo ke sloučení pěti samostatných obcí a dalších okolních částí, a vzniklo tak nové město s názvem Karviná.⁴⁷

Strakaté máslo

V sedmdesátých letech v Karviné účinkovala legendární kapela Strakaté máslo, která vznikla v roce 1970. Z počátku hráli na nepříliš kvalitní a podomácku vyrobené aparáty, ale postupem času si členové pořídili aparáty kvalitnější. Např. východoněmecké aparáty značky Regent, dále Solton či Kombo 30. Kapela díky dobře zapamatovatelnému názvu a dobrému tanečnímu repertoáru začala brzy získávat úspěchy jak na tanečních zábavách či bigbeatových festivalech, tak i na různých soutěžích. Největším úspěchem byla výhra v roce 1971 na třetím ročníku Bít festivalu v Praze. Odtud si odnesli kvalitní magnetofon značky Pluton a také měli možnost nahrání singlu. Ačkoliv byl natočen, nikdy nemohl být veřejně odvysílán, jelikož se v něm zpívalo o kostele a farářovi a písnička se jmenovala „Zpověď“. Ačkoliv členové měli také trable s dlouhými vlasy, které také museli sepnout do culíku, zastoupeni byli pod hlavičkou šachty Armáda Karviná. Ta stále byla hrdá na své svěřence za jejich velký úspěch v Praze, a tak kapela neměla nikterak velké problémy hrát spoustu koncertů po Moravskoslezském kraji,

⁴⁶ MELICHAR, Petr: *Havířovský underground*. In: <http://veselyhrbitov.com/soubory/kapely/iq60.html> [cit. 2016-4-25]

⁴⁷ KIJONKA, Edmund.: *Karviná: město v kráse památek*. Karviná 2005, s. 6.

Slovensku, ale i v Polsku. V Karviné nejčastěji hrála na čajích o páté v Kulturním domě Družba, repertoár se skládal z písniček ze západních kapel.⁴⁸

Vorvaň Quido

Další karvinskou kapelou v tomto období bylo i uskupení, které se nazvalo Vorvaň Quido. Sešel jsem se s jedním z jejich členů a zároveň kapelníkem, Lumírem Šlachtou, který mi pro tuto práci poskytl různé dobové kapelní dokumenty a fotografie. V příloze je obsažena ofocená kopie ze zápisu kvalifikačních přehrávek. Zde je uveden zřizovatel souboru, vedoucí souboru, datum a místo konání a členové poroty. Dále pak vyjádření poroty k výkonu kapely, kdy nejsou nikterak nadšení kvalitou předneseného materiálu, a tak souboru doporučují, aby se věnovali jednodušší taneční hudbě.

6.2.1. Rudolf Schweser

O hudebních poměrech v následujících letech v mém rodném městě jsem měl nadále možnost pohovořit ještě s dalšími třemi hudebními pamětníky. První setkání proběhlo s Rudolfem Schweserem, který se narodil roku 1962. Rudolf charakterizuje Karvinou jako ne nijak politicky angažovanou. Přece jenom je Karviná vůči Praze dosti vzdálená, a tak zde také panoval dosti značný informativní nedostatek o tom, co se v Praze děje. Z tohoto důvodu tedy ani nebyla nijak velká šance na nějaké větší undergroundové hnutí a i kdyby se zde někdo takový vyskytl, zcela jistě by nedosáhl větší podpory. Chyběla zde intelektuální elita, která by ukazovala, jakým směrem se vydat. Lidé se hodně báli, a tak se ze strachu k současné situaci raději nevyjadřovali. Určitě se zde ale objevilo několik jedinců, kteří jezdili na tajné undergroundové koncerty do Čech.

Ačkoliv zde převládala pracující třída v těžkém průmyslu, lidé se zde díky dostatku práce neměli zas až tak špatně, a tudíž tedy ani neměli ambice se k politice vyjadřovat. A dalo by se i říci, že ani ze strany režimu zde nedocházelo k takovému tlaku a represím jako v hlavním městě. V Praze se povětšinou odehrávalo veškeré dění, hudebníci byli blíže politickému životu a zkrátka k realitě celkově.

⁴⁸ CHYTIL, Lubomír.: *Něco málo o kdysi vynikající skupině*. In: <http://www.solariumreneta.cz/lubo/historie-kapela-strakaty-maslo> [cit. 2016-4-25]

O to více zde tedy převažovala láska k muzice. Např. právě u Plastic people of the Universe by se dalo říci, že nad muzikální kvalitou více převládaly texty a jejich sdělovací hodnoty. Doposud jsem tedy nenašel karvinské zástupce undergroundu „pražského typu“. Karvinským muzikantům tedy opravdu nešlo o to, za každou cenu bojovat proti režimu, chtěli totiž hlavně hrát, právě z lásky k muzice. V Karviné a okolí byly nejvíce populární dva velmi rozdílné žánry. Tím prvním byl tvrdší rock či hard rock a tím druhým folk. Ačkoliv folk Rudolf charakterizuje jako jen více textově sdílnější rock („Folkaři jsou rockeři, kteří si nemohou dovolit elektrickou kytaru“). Konkrétně zde byli populární např. Pavel Dobeš nebo Vladimír Merta.

Rudolf Schweser s muzikou začal v roce 1977, kde zatím hrál v učňovské kapele, se kterou hráli převzaté písně, např. dokonce i písně od kapely Rolling Stones. Při přehrávkách neměli většinou nijak velké potíže, kdy podotýká, že jim štěstí hrálo do karet, jelikož narazili na velmi vstřícné kulturní referenty. Ke konci sedmdesátých let už začal tvořit své vlastní písně ve folkovém žánru, kdy texty byly převážně o lásce a tedy politicky korektní. V tomto folkovém období byl Rudolf účastníkem některých tajných koncertů Jarka Nohavici, Vladimíra Merty či Vladimíra Mišíka.

Na začátku osmdesátých let Rudolf založil kapelu Laser. Co se týče žánru, tak dochází k přitvrzení a hovoří již o relativně tvrdém big beatu. Laser se inspiroval západními kapelami jako Suzi Quatro, Black Sabbath (Ozzy Osbourne), Slayed, ale i maďarskou Omegou. Velmi často také jezdili pro inspiraci i na české kapely, jako např. na Pražský výběr, Arakain či Vitacit.

Uskupení se poměrně rychle dostalo do místního povědomí a dokonce vznikla komunita lidí, dnes by se dalo říct fanklub, které čítalo až na 200 členů. Říkali se Společnost přátel Laseru (zkráceně SPL). SPL začalo pořádat mnoho hudebních soutěží, kde byla dobrá příležitost si pro kapely veřejně zahrát. Tyto soutěže se konaly většinou po hospodách, které v Karviné dodnes existují (Tesarčík, Ovečka či hospoda v Karviné-Loukách, dnes pod názvem Na Zátíši).

Ačkoliv byl Rudolf vnitřně proti režimu, nechtěl se vzdát živého hraní, a tak občas došlo k malým rozporům při předcítání textů, ve kterých tento odpor byl skryt. Nebylo to ale opravdu nic zásadního a provokativního, takže např. musel jen ze svého textu vyškrtnout slovo „Amerika“, které soudruhům samozřejmě nevyhovovalo. Tento vnitřní odpor dával ještě třeba také najevo svými dlouhými vlasy, jenž byly malou formou protestu. Před každým povoleným koncertem musel být doložen také tzv. playlist, tedy seznam písní, které se kapela chystala hrát. Pokud si ale troufla hrát i nepovolené písně, vyřešila to vcelku jednoduše – na playlist zkrátka

napsala jiný název písní. Problém by tedy nastal, když by přišla kontrola. Ta se mohla skládat buď ze členů Státní bezpečnosti, nebo ze členů z odboru kultury. Takovým lidem se říkalo „pánové v šedivých oblecích“. Tito lidé kontrolovali i proslovy mezi jednotlivými písničkami, ale dokonce také pohyby členů kapely na podiu. Co se týče zátahů, tak Rudolf charakterizuje zhruba 30% účastí kontrolorů, zbylých 70 % koncertů proběhlo bez povšimnutí a tedy bez problému. Paradoxně ale organizátoři občas uvítali, když kontrola přišla a objevila něco závadného a došlo i třeba k potyčkám a zbití účastníků. Důvod je jednoduchý – došlo k plánované provokaci režimu a tedy k další formě odporu.

V roce 1988 pořádal Rudolf koncert kapel, které se vyskytovaly na tzv. indexu. Pokud kapela byla na indexu, znamenalo to jediné – nesměla veřejně vystupovat. Konkrétně se jednalo o kapely Žádná křeč⁴⁹ a B-complex. Indexové kapely svým veřejným vystoupením riskovaly definitivní zákaz a členů hrozilo i vězení. Na tento koncert přišla kontrola, která akci rozpustila. Rudolf dostal roční zákaz jakékoliv hudební činnosti. Zákaz si ale odčinil, když po půl roce zorganizoval dobročinný koncert pro lidi, postižené velkým zemětřesením v Arménii, který se uskutečnil v karvinské házenkářské hale. Soudruzi zcela logicky nemohli zakázat uspořádání koncertu na pomoc jiným soudruhům.

6.2.2. Miroslav Kubík

Dalším zpovídaným byl Miroslav Kubík (narozen roku 1962). S muzikou začal až na přelomu 70. a 80. let. První zásadnější kapelou, ve které Miroslav působil, byla kapela Tyrkys. Tyrkys hráli převážně country styl a co se týče repertoáru, ten se z poloviny skládal z převzatých a z poloviny vlastních písní. Před kulturní komisí museli samozřejmě také předkládat texty i převzatých písní, což bylo ale poměrně zbytečné, jelikož písním s anglickými texty komise stejně nerozuměla. I Tyrkys se vypracovali na poměrně úspěšnou amatérskou kapelou, dostali se dokonce také k nahrávání v Českém rozhlasu a jejich klip se objevil v televizi. Zde se vyskytly opět mírné problémy s texty, kdy například slovo „Bůh“ muselo být přepsáno.

Ke konci komunistického režimu se Miroslav zúčastnil několika tanečních zábav, které se konaly ve Starém Městě v Karviné a které pořádal tzv. Klub zahrádkářů. Zde by se dalo říct, že vznikl první hudební klub v Karviné. I v posledních třech letech před Sametovou revolucí

⁴⁹ V té době v Žádné křeči hrál i dnes velmi známý a stále aktivní muzikant Miloš „Dodo“ Doležal.

museli posílat kulturní komisi už jen setlisty, texty už vyžadovány nebyly, jelikož to byly vždy bezproblémové události. Nutno ještě říci, že v roce 1989 Miroslav natiskl dokument „*Několik vět*“ a jeho kopie se snažil šířit na všech dalších hudebních akcích, na kterých se vyskytl.

6.2.3. Martin Petráš

Martin Petráš, narozen v roce 1971, začal hrát ve své kapele už ve svých 15 letech, tedy v roce 1986, kdy založil kapelu Pergamen. Časově je to již velmi blízko Sametové revoluci, a tak už nezažil tak silné represe ze strany komunistických orgánů. Avšak i přesto Pergamen musel být zaregistrován pod kulturním domem, kde také musel vykonat přehrávky. V textech, až na maličkosti, nebyly nijak zásadní problémy (museli např. vypustit řádek v textu, který zněl: „nechce se mi do práce“). Díky několika úspěchům v soutěžích kapel, se vypracovali do druhé platební třídy.

Zpočátku zkoušeli v objektu Dolu československé armády, posléze se přemístili do budovy na Ostravské ulici, na samém okraji Karviné, kde již zkoušelo několik kapel a kde bylo vybudováno v té době jediné nahrávací studio v Karviné, ze kterého jsou dodnes dochovány nahrávky jeho další kapely, vzniklé roku 1988 a to trashmetalové kapely Matador. Martin mimochodem zažil také několik zátahů ze strany VB do jejich zkušebny, kdy došlo k její prohlídce, zda se v ní nevyskytují nějaké nelegální látky či materiály.

Nahrávky svých trashmetalových vzorů (nejslavnější skupina Mettalica) získával načerno od známých. Často ale jezdil na ilegální burzy s deskami a kazetami do Ostravy, které se nejčastěji pořádaly u řeky Ostravice či v lese v Radvanicích (dnešní okrajová část Ostravy). Prodejci se místa těchto burz snažili velmi často obměňovat, jelikož zde neprodávali jen hudební materiály, ale např. i dost zakázaných látek.

6.3. Minifestivaly na Karvinsku

V osmdesátých letech byl v tomto regionu rozhodně velký hlad po koncertech, které se nejčastěji konaly na periferii města či v přilehlých vesnicích, kde bylo jednodušší koncert uspořádat. Velmi často se ale také konaly na loukách, v lesech či na horách. Na tyto koncerty jezdily i kapely z Čech a zejména z Prahy, aby si zde zahrály, ale samozřejmě i jen jako diváci. Důvod byl jednoduchý, tyto akce nebyly pod tak velkou kontrolou.

Většina z těchto akcí byla povolena a zaštitovali je, řekněme, mírněji smýšlející zřizovatelé (mnohdy i za nutnou úplatu). Např. festival v podhorské vesničce Košařiska, jenž se nachází nedaleko Třince. Festival zaštitovala předsedkyně ze závodního výboru ROH Dolu 1. Máj. Ten také zajistil aparaturu a podium. Jelikož se akce konala na velmi odlehlém místě, mohli si zde aktéři již dovolit zpívat anglicky, mávat americkými vlajkami atd. Toto by samozřejmě ve městě nemohlo proběhnout. Podobné akce se zúčastnil i Dušan Folwarczný, která se uskutečnila na Pustevnách pod záštitou SSM. Festival byl tedy oficiálně povolen, ale to, co se zde odehrávalo, určitě ne.

Na těchto podobných akcích se poté často také konaly tzv. jam sessiony⁵⁰, které se odehrávaly již po oficiálním programu. A zde se občas dokonce objevil i například zakázaný Jarek Nohavica.

Miroslav Kubík také zažil ještě dvě zajímavé události. Tou první měla být účast na tzv. „obývákovém“ koncertu, který se konal přímo v bytě. Na jeden takový byl pozván do Ostravice. Ten byl ale pořádán jedním z utajených policistů, na který byl poté samozřejmě uspořádán zátah VB. Naštěstí ale účast na tomto koncertu zakázala Miroslavovi jeho matka.

Tou druhou byla, dalo by se říci, až partyzánská akce na louce u horské chaty na Ostrém v Beskydech. Ta se konala v roce 1980, kdy skupina lidí z Karviné uspořádala tajný hudební festival. Na vystavění podia použili různé (i kradené) dřevo, které stloukli dohromady a aparaturu sehnali po známostech. Bylo pozváno 6 až 8 kapel a kolem 150 lidí z Čech i Slovenska. Neproběhlo zde žádné schvalovací řízení této akce, a ačkoliv nevystoupila žádná zakázaná kapela a policisté se o ničem nedozvěděli, i to bylo v této době velmi odvážné a v jistém slova smyslu i undergroundové.

Dále se ještě v těsné blízkosti Havířova, v obci Třanovice, konal další zajímavý minifestival, jenž se dokonce dočkal několika opakování. Pořádala jej skupina lidí okolo Radka Kisse a Jiřího Fiedora. První ročník proběhlo v roce 1982. Naplánována byla pouze malá akce pro pár blízkých přátel a s místními kapelami. Nakonec přijelo okolo 250 lidí. O rok později návštěvníků přijelo ještě zhruba o 50 více a vystoupila i kapela Slepé střevo z Valašského Meziříčí, ze které poté vznikla dnes stále hrající a velmi známá Mňága a Žďorp. Po roční pauze se uskutečnil třetí ročník. Ten se již konal v Kulturním domě v Třanovicích. Úsměvná je historka, kdy pořadatelé Radek Kiss a Jiří Fiedor museli celý den po koncertu čistit drátěnkami

⁵⁰ Náhodně sešli muzikanti spolu hrají různé písně či jen improvizují.

parkety. Po roční pauze proběhl v roce 1986 poslední ročník, kde vystoupila i pražská kapela Psí vojáci, ve které působil i známý zpěvák Filip Topol.⁵¹

6.4. Ivo Saniter

Poslední povídání proběhlo s Ivo Saniterem v Čeladné, jenž se nachází v okrese Frýdek – Místek. Ačkoliv Ivo geograficky nespadá úplně přesně do mého dosavadního výzkumu, myslím, že tento fakt zde nehraje nikterak zásadní roli a také myslím, že Ivoovy vzpomínky dopomůžou k dokreslení situace na hudebním poli v ostravsko-karvinském regionu. Ivo se narodil ve Frýdku v roce 1959. Už ve čtyřech letech dostal od otce klavír, na který se hned začal učit a kde se také hned projevilo, že má velmi dobrý hudební sluch. Ve svých patnácti letech se musel rozhodnout, jakou profesí by v budoucnu rád vykonával. Chtěl být buďto architektem nebo hudebníkem. I v tak útlém věku si velmi dobře uvědomoval, v jakém režimu žije a že by se kvůli svým rodičům zcela jistě na architekturu nedostal.⁵² A tak tedy v roce 1974 nastoupil na ostravskou střední konzervatoř na obor klasická hudba a skladba. I když by se opravdu raději stal architektem, moc dobře věděl, že v oblasti klasické hudby bude mít relativní klid od režimu, volil tak cestu menšího odporu a chtěl jen zkrátka přežít v duševním zdraví, které mu studium hudby mohlo poskytnout.

Na konzervatoř nastoupil v době, kdy normalizační proces byl na svém pomyslném vrcholu a to bylo velmi znát na náladě ve škole. Již samozřejmě proběhly čistky, prověrky a dosazování svých lidí znamenalo razantní změnu klimatu, učitelé byli ochromeni strachem a uzavření raději do sebe.

Již v roce 1977 Ivo složil hudbu na svůj první muzikál s názvem „Možná, že ještě něčím budu“, kde došlo ke zhudebnění básní prvorepublikových autorů Františka Gellnera a Fráni Šrámka. Muzikál si svou premiéru a zároveň derniéru odbyl v Ostravě na Černé louce. Až na domluvu s majiteli Černé louky akce nebyla samozřejmě povolena. Díky velmi dobré (ilegální)

⁵¹ KISS, Radek – FIEDOR, Jiří: *Fenomén underground – Ostříhat a do dolu*. In: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10419676635-fenomen-underground/414235100221008-ostrihat-a-do-dolu/> [cit. 2016-4-16]

⁵² Jeho matka byla ředitelka na základní škole, její učitelé však nosili vousy – v roce 1969 symbol odporu vůči okupaci, tudíž byla z této funkce sesazena. Otec pracoval ve fabrice ve válcovnách plechů, jezdil často i na služební cesty, byl ale soudruhy dotázán na jednoduchou otázku: „Souhlasíš se vstupem vojsk?“. Nezalhal, a tak byl také degradován ze své funkce.

plakátové propagaci a také samozřejmě tzv. „šuškanďe“ bylo vyprodáno. U lidí měla hra obrovský úspěch, ale jak již bylo zmíněno, po premiéře byl muzikál ihned zakázán. Všech 25 členů souboru bylo podmíněčně vyloučeno, všichni byli ihned napsáni na tzv. index, což byla listina, která znamenala, že si dotyčný už zkrátka nemohl legálně zahrát. Nemohl tedy ani být připuštěn ke kulturním přehrávkám. V témže roce chtěl ještě Ivo samozřejmě také signovat Chartu 77, ale nepodařilo se mu k ní dostat.

V tomto období již Ivo hrál i v první kapele. Při okresních přehrávkách v Sedlišti (mezi Havířovem a Frýdkem-Místkem) už měli prakticky předem prohráno. Kapela přišla v džínách a pojmenovali se Paraziti. Tento název kulturní komise nepovolila, jako alternativu navrhla název Benjamíni, ten ale Ivo a spol. odmítli, a tím by se dalo říct, že se prakticky dostávají do undergroundu. To z toho důvodu, že i přes zákaz veřejného hraní, Parazit koncertovali. Většinou na vesnicích v místních hospodách. Ty byly povětšinou dalekou od dozoru policie. Nevybíralo se vstupné a o to víc mohl být majitel hospody rád, že bude mít větší zisk, jelikož z tohoto důvodu byla hospoda vždy plná lidí. Repertoár byl poskládaný napůl z vlastní tvorby a napůl z tvorby převzaté, např. písničky od kapely Olympic či Katapult. I majitel podniku tedy samozřejmě také velmi riskoval.

V oblibě měl Ivo si také pouštět v bytě v panelovém domě desky západních kapel (nejčastěji Led Zeppelin). Jeho soused jej ale udal na policii, a tak byl velmi často vyslýchán. Ptali se jej, odkud desky sehnal a zde se projevila Ivova odvaha: „Musel jsem si vymýšlet, že jsem si je koupil v Praze na burze desek, jelikož jsem nechtěl prozradit své kamarády, kteří měli kontakty v západních zemích, odkud je získali.“ Aby jej policisté postrašili, nechali ho sedět na policejní chodbě někdy i více než 6 hodin a také na něj zahráli divadlo, kdy kolem něj procházeli s chlapcem, který měl „zakrvácenou“ tvář od kečupu. Ivo byl tedy denně ve stresu, až si přivodil dvanácterníkový vřed.

O rok později Ivo odmaturoval a chtěl ve svém hudebním vzdělání pokračovat, jenže se svou již docela rebelskou minulostí a také kvůli svým rodičům byla šance dostat se na vysokou školu téměř mizivá. Naštěstí však bratranec jeho matky byl členem ÚVKŠČ, který se za Iva zaručil a Ivo byl nakonec na podruhé přijat do Brna na Janáčkovu akademii múzických umění.

Při studiích v Brně si Ivo uvědomil, že toto město, včetně JAMU, je ještě více bolševické než Ostrava. Nebylo zde údajně možné existovat s „*rovnou páteří*“. Vyprávěl mimo jiné i příběh jednoho světoznámého profesora (profesorem nazývali, fakticky byl „pouze“ docent, nebyla šance, aby titul profesora získal). Ten např. odmítl docházku na večerní školu marxismu-

leninismu. A i přesto, že profesor hojně pil alkohol, nemohli jej vyloučit, právě díky jeho velké známosti a uznání v hudebních kruzích.

Dalším důvodem, proč Ivo měl být v Brně podezřelý, bylo, že v roce 1980 začala v Polsku tzv. Solidarita – masové společenské hnutí, které původně vzniklo jako nezávislé samosprávné odbory, a které nakonec získalo podporu přes 13 milionů Poláků. Všichni Ostraváci tedy byli podezříváni, že jsou “nakaženi“ polskou Solidaritou a kterou teď přiváží i do Brna.

V té době studovala v Brně také studentka z Paříže, se kterou Ivo uspořádal turné. To obsahovalo asi 15 koncertů různě po republice v roce 1981, a ačkoliv celý repertoár byl absolutně apolitický, tak i po tomto tour si Ivo vysloužil podmíněčný vyhazov a to zejména z toho důvodu, že jeden z koncertů proběhl bez povolení v kulturním středisku při francouzské ambasádě.

Ivo se nakonec rozhodl emigrovat. Stalo se tak v září roku 1983 a přes strastiplnou cestu skrz Jugoslávii a Itálii se nakonec usadil v Rakousku. Ve Vídni poté dokázal vychovat na více než 200 klavíristů šestnácti národností.

Závěr

Po jistém uvolňování poměrů v šedesátých letech s vrcholem na jaře roku 1968 přišla z Moskvy jasná zpráva – stop tomuto demokratizování ČSR. V srpnu 1968 přišla vojska Varšavské smlouvy, jejichž pobyt zde vytrval až do roku 1989. Nastává období normalizace, jenž mělo zmrazit demokratizační proces, otupit politický odpor a navrátit politickou situaci opět k diktatuře sovětského typu. V roce 1969 proběhlo ještě několik pokusů o vyburcování společnosti, bylo již ale pozdě.

V mé práci byly popsány nastávající stranické čistky a také obnova kádrového pořádku, kdy několik set tisíc lidí přichází o svou práci a velká část z nich je poslána na nucené práce či do vězení. Opět byla obnovena cenzura a propaganda. Díky tzv. pendrekovému zákonu docházelo k pronásledování těch, kteří by jakkoliv narušovali socialistický řád. Začala stagnovat ekonomika, lidé byli velmi demoralizováni, upadala pracovní morálka atd.

Největším projevem odporu vůči komunistickému režimu se stalo zveřejnění dokumentu Charta 77, jenž vytvořila úzká skupina intelektuálů okolo pozdějšího prezidenta Václava Havla. Charta se ale nedočkala masové podpory obyvatelstva, zvláště poté, co KSČ zareagovala různými stupni restrikcí chartistů. Trvalo ještě víc jak celé desetiletí, než konečně došlo k rozpadu SSSR a na našem území mohly být opět zavedeny demokratické poměry.

Byly zřízeny kulturní komise, které veškerá umělecká díla hodnotila a poté rozhodla, zda je režimem přijatelná či nikoliv. Veškerá tvorba tak byla kontrolována, aby měl režim vše pod dohledem. Každá akce musela být předem povolena a být zaštiťována určitou komunistickou organizací. Kulturní komise hodnotily i kvalifikační přehrávky, které byly určeny pro jednotlivé hudební soubory. Hodnotilo se hned několik aspektů, podle kterých kapely posuzovaly a podle kterých následně mohly či nemohly pokračovat s hraním pro veřejnost. U těch, kteří přehrávky nezískali, by se dalo říci, že se dostali do hudební ilegality. V tomto okruhu se poté pohybovaly většinou tzv. undergroundové kapely.

Abych odpověděl na jednu z mých otázek z úvodu této práce. Na Ostravsku-Karvinsku se zcela jistě mohla objevit kapela podobného ražení jako Plastic People of the Universe. Určitě by ale v tomto regionu neměla tak velkou podporu jako právě v jejím pražském působišti, jelikož zde byla jiná, o mnohem více konzervativnější mentalita. Také zde zakořenily mnohem více sociální hodnoty než v Praze a komunisté měli v ostravsko-karvinském regionu vždy poměrně velké zastoupení. Podobná situace se zrcadlí i v poměrech dnešní doby. Co se týče

pak undergroundu samotného, neměl v této oblasti tedy zrovna živnou půdu. Muzikanti, s kterými jsem absolvoval rozhovory, se shodli na tom, že zde většina lidí měla muziku opravdu velmi ráda a chtěla hrát veřejně. Z tohoto důvodu neměli potřebu riskovat a „zbytečně“ režim provokovat. Ačkoliv svým způsobem také riskovali, jelikož se odmítali ostříhat, do svého repertoáru řadili písničky od západních skupin atd., a mohli tak být nařčeni třeba z toho, že špatně vychovávají mládež.

Popsal jsem také postupy policejních orgánů vůči muzikantům. Vlna represí ze strany režimu v počátečních normalizačních letech byla opravdu velká. Nálada obyvatel nebyla nijak pozitivní, o to více se ale lidé semkli a více se scházeli. Míra trestů za porušení nových komunistických opatření byla opět velmi tvrdá. V osmdesátých letech byla už ale situace o dost více uvolněnější a např. za nějaký čin, za který by na začátku sedmdesátých let hrozilo vězení, se většinou už řešil jen pokutou či domluvou. Z tohoto důvodu poté v druhé polovině osmdesátých let narůstal počet kapel, koncertů i pořadatelů.

V této práci jsem se nejvíce zabýval muzikanty z měst Karviná a Havířov. Nejmarkantnější rozdíl v hudební scéně mezi Karvinou a Havířovem byl v osmdesátých letech. Karviná byla více konzervativnější a více zde byly populární hardrockoví a folkoví muzikanti, kdežto v Havířově, se v jako v jednom z prvních měst v ČSSR, objevily první punkové a punkrockové kapely. Na tomto historickém základě pokračuje i dnešní místní hudební scéna a je mi velkou ctí, že i já jsem její součástí.

Resume

After some relief of the tension in the 60's, in 1968 Moscow made clear they want to stop democratization of ČSR. In August 1968, the Warsaw Pact troops arrived, starting normalization. The biggest act of resistance was the publishing of Charta 77. Cultural committees were to censor pieces of art that were unacceptable by the regime. To answer one of my thesis questions, bands like Plastic People of the Universe could have certainly emerged in Karviná region as well as Prague, but the fan base would not be as large, given Karviná's conservatism. Even in the 80's, hardrock and folk singer and songwriters were more popular. Havířov, however, became one of the first cities in ČSSR that saw the beginning of punk and punkrock bands.

Seznam pramenů a literatury

Rozhovory:

- Bořuta Jiří – datum rozhovoru – 21. 4. 2016.
Folwarczný Dušan – datum rozhovoru – 21. 4. 2016.
Kubík Miroslav – datum rozhovoru – 16. 4. 2016.
Petráš Martin – datum rozhovoru – 31. 3. 2016.
Saniter Ivo – datum rozhovoru – 1. 4. 2016.
Schweser Rudolf – datum rozhovoru – 1. 4. 2016.
Šlachta Lumír – datum rozhovoru – 16. 4. 2016.

Literatura:

- CHADIMA, Mikoláš: *Alternativa: svědectví o českém rock'n'rollu sedmdesátých let (od rekvifikací k „nové vlně se starým obsahem“)*. Brno 1993.
- DRDA, Adam – STRACHOTA, Karel: (eds.): *Naše normalizace*. Praha 2011.
- BENČÍK, Antonín: *Operace Dunaj, aneb Internacionální vražda Pražského jara*. Praha 2013.
- BITRICH, Tomáš - ALAN, Josef (ed.): *Alternativní kultura: příběh české společnosti 1945-1989*. Praha 2001.
- HRADECKÁ, Vladimíra – KOUDELKA, František: *Kádrová politika a nomenklatura 1969 – 1974*. Praha 1998.
- JIROUS, Ivan M.: *Magorův zápisník*. Praha 1997.
- KIJONKA, Edmund.: *Karviná: město v kráse památek*. Karviná 2005.
- LINDAUR, Vojtěch – KONRÁD, Ondřej: *Bigbít*. Praha 2001.
- OTÁHAL, Milan: *Opozice, moc, společnost 1969-1989: Příspěvek k dějinám "normalizace"*. Praha 1994.
- PAVELČÍKOVÁ, Nina: *Úvodní poznámky k historii Slezska a Severní Moravy*. Ostrava 2011.
- TŮMA, Oldřich – VILÍMEK, Tomáš (eds.): *Česká společnost v 70. a 80. letech: sociální a ekonomické aspekty*. Praha 2012.

VANĚK, Miroslav: *Byl to jenom Rock'n'roll? Hudební alternativa v komunistickém Československu*. Praha 2010.

ZWETLER, Otto: *Půlstoletí nejnovějších světových dějin*. Brno 1996.

Internetové zdroje

CHYTIL, Lubomír.: *Něco málo o kdysi vynikající skupině*. In:

<http://www.solariumreneta.cz/lubo/historie-kapela-strakaty-maslo> [cit. 2016-4-25]

KŘENEK, Kamil: *Historie Havířova*. In: <http://havirov-historie.cz/historie/historie-havirova> [cit. 2016-04-18]

HRABALÍK, Petr: *Počátky čs. undergroundu*. In: <http://www.ceskatelevize.cz/specialy/bigbit/70-leta/clanky/237-pocatky-cs-undergroundu/> [cit. 2016-04-19]

MACH, Vladimír: *Normalizace (resp. konsolidace)*. In:

<http://www.totalita.cz/vysvetlivky/normalizace.php> [cit. 2016-03-08]

MARJÁNKO, Bedřich: *Kultura zažíva pohřebná – divadelní tvorba*. In:

http://www.totalita.cz/norm/norm_kult_td.php [cit. 2016-03-08]

MARJÁNKO, Bedřich: *Kultura zažíva pohřebná – literární tvorba*. In:

http://www.totalita.cz/norm/norm_kult_tl.php [cit. 2016-03-08]

MARJÁNKO, Bedřich: *Kultura zažíva pohřebná – hudební tvorba*. In:

http://www.totalita.cz/norm/norm_kult_th.php [cit. 2016-03-08]

MELICHAR, Petr: *Havířovský underground*. In: <http://veselyhrbitov.com/soubory/kapely/iq60.html> [cit. 2016-4-25]

MELICHAR, Petr: *Havířovský underground*. In: <http://veselyhrbitov.com/soubory/kapely/hlavy2.html> [cit. 2016-4-24]

MELICHAR, Petr: *Havířovský underground*. In: <http://veselyhrbitov.com/soubory/kapely/radega.html> [cit. 2016-4-24]

MELICHAR, Petr: *Havířovský underground*. In: <http://veselyhrbitov.com/soubory/uvod.html> [cit. 2016-04-18]

VLČEK, Tomáš: *Charta 77*. In: <http://www.totalita.cz/vysvetlivky/ch77.php>. [cit. 2016-04-05]

Televizní dokumenty:

KISS, Radek – FIEDOR, Jiří: *Fenomén underground – Ostříhat a do dolu*. In:

<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10419676635-fenomen-underground/414235100221008-ostrihat-a-do-dolu/> [cit. 2016-4-16]

MELICHAR, Petr: *Fenomén underground – Ostříhat a do dolu*. In:

<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10419676635-fenomen-underground/414235100221008-ostrihat-a-do-dolu/> [cit. 2016-4-16]

STÁREK, František: *Underground*. In: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1095908415-kosmopolis/211562210300009/> [cit. 2016-04-19]

Přílohy

Příloha č. 1: Kapela R.U.R., rok 1973. Můžeme vidět aparát Soundcity, klávesy Farfisa Compact Duo a kytaru a baskytaru značky americké značky Fender. Vlevo Dušan Folwarcný. (Zdroj: Facebooková stránka kapely R.U.R.)

Příloha č. 2: Kapela Strakaté máslo v Kulturním domě Družba – Karviná. ⁵³

⁵³ CHYTIL, Lubomír: *Něco málo o kdysi vynikající skupině*. In: <http://www.solariumreneta.cz/lubo/historie-kapela-strakaty-maslo> [cit. 2016-4-25]

ref. knihovna

Opr. 130

Zápis o kvalifikačních přehrávkách

Zřizovatel souboru Klub Máj Karviná 6

Vedoucí souboru Š l a c h t a Lumír

Datum a místo konání 18.4.1972 ZK-KOVONA Karviná 1
kvalifikačních přehrávek

Předseda poroty Josef Wierigoň

Členové poroty Jaroslav Klíma

Freitagová Anna

Stehno Jiří

Feber Alois

Vyjádření poroty:

Obsazení : klavír, bicí, kytara

Mosart : Turecký pochod, Rachmaninov : Preludium (sospěvem)
Mississippi-song;

U skupiny se projevuje absence po originalitě. Náročná skladby posluchovného charakteru nedosahují požadované úrovně. Skupině se doporučuje zaměřit na skladby tanečního charakteru (k tomu je orchestr víc disponován).

Porota doporučuje 20% kvalifikační příplatek.
Vedoucímu se přiznává 30% kapelnický příplatek ze zákl.platu.

Karviná dne 18.4.1972

Jednatel : Vozárová

metodik pro hudbu

mts 23 - r

Příloha č. 3: Záznam o kvalifikačních přehrávkách karvinské kapely Vorvaň Quido z roku 1972. (Zdroj: Osobní archiv Lumíra Šlachty)

Příloha č. 4: Premiéra muzikálu "Možná, že ještě něčím budu" na motivy básní F. Šrámka a F. Gellnera na Černé louce v Ostravě. Rok 1977. (Zdroj: Facebook Iva Sanitera)

Příloha č. 5: Ivo Saniter s francouzskou operní zpěvačkou Cécile Fournier na frýdeckém zámku v rámci jejich turné po ČSSR. (Zdroj Facebook Iva Sanitera)